

Μεγάλες αποφάσεις στο χείλος της αβύσσου

 ΤΟΥ
 ΝΙΚΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗ

Μετά την παγκόσμια κρίση του 2008 και ως την κρίση Ελλάδας και Ιρλανδίας το 2010, η ευρωζώνη θεωρείτο μια περιοχή αυξημένης σταθερότητας μέσα στη διεθνή αναταραχή. Το τραπεζικό της σύστημα ήταν πιο προσεκτικό και δεν έκανε τις τοξικές επενδύσεις όπως οι αγγλοσαξονικές τράπεζες. Τα χρέη της ήταν χαμηλότερα και τα ελλείμματα πιο μικρά σε σύγκριση με την Αγγλία και τις ΗΠΑ που αναγκάστηκαν να εγκρίνουν τεράστιες ενισχύσεις για να σώσουν τα χρεοκοπημένα ιδρύματα και τα μεγάλα εργοστάσια. Με εξαίρεση τα γεγονότα του Δεκέμβρη 2008 στην Αθήνα, οι κοινωνικές διαμαρτυρίες στις χώρες της ευρωζώνης έμοιαζαν με πινίκι μπροστά στην οργή της αμερικανικής κοινής γνώμης για τη Γερουσία, τη χλεύη της βρετανικής προς το τραπεζικό σύστημα και τις ταραχές στην Ισλανδία. Όσα νομίσματα είχαν μείνει εκτός ευρώ αναλογίζονταν πόσο καλύτερα θα ήταν αν το είχαν υιοθετήσει για να έχουν τη σιγουριά της μεγάλης οικογένειας. Ακόμη και το ελ-

βετικό φράγκο υποτιμήθηκε έναντι του ευρώ, προεξοφλώντας μια εύκολη ανάκαμψη στην ευρωζώνη και μια δραματική ύφεση στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού.

Πώς άραγε σε λιγότερο από δύο χρόνια φτάσαμε στη διεθνή αμφισβήτηση του ευρώ, τις απαξιωτικές διαλέξεις από υπουργούς των αναπτυσσόμενων χωρών (εσχάτως και της Τουρκίας) για την ανικανότητα της Ευρώπης και τα χαιρέκακα σενάρια για επικείμενη κατάρρευση του κοινού νομίσματος; Σίγουρα δεν αρκεί πλέον η αφέλης δαιμονοποίηση της Ελλάδας για να δικαιολογήσει τις σημερινές διαστάσεις της ευρωπαϊκής κρίσης ούτε και η θεωρία του σπινθήρα για να ερμηνεύσει τα αλυσιδωτά φαινόμενα επιθέσεων σε εθνικές οικονομίες, όπως ένα καλώδιο δυναμίτη.

Η κρίση της ευρωζώνης έχει τρεις βαθύτερες αιτίες, από τις οποίες τα χρέη και τα δημοσιονομικά ελλείμματα είναι (ή θα έπρεπε να είναι τώρα πια) οι μικρότερες ανησυχίες. Οι άλλες δύο είναι πιο σημαντικές, έχουν διαρθρωτικό χαρακτήρα και θέλουν μεγάλες αποφάσεις και προσαρμογές για να αντιμετωπιστούν. Πρώτη, η εσωτερική ανισορροπία ανάμεσα στις βόρειες χώρες της ευρωζώνης που παράγουν, εξάγουν και συσσωρεύουν επενδύσεις και εμπορικά πλεονάσματα από τη μία μεριά και στις νότιες από την

άλλη με τα μεγάλα εμπορικά ελλείμματα, τις επενδύσεις κυρίως τουριστικού χαρακτήρα και την αδυναμία τους να παράγουν ανταγωνιστικά προϊόντα για τις διεθνείς αγορές. Η πίεση και η αγωνία για την Ισπανία δεν παράγεται από τα δημοσιονομικά ελλείμματα που ως πρόπερσι ήταν πλεονασματικά, από το δημόσιο χρέος που ακόμη και σήμερα είναι χαμηλότερο από τον μέσο όρο της ευρωζώνης. Προέρ-

Η κρίση της ευρωζώνης οφείλεται και στην εσωτερική ανισορροπία ανάμεσα στις βόρειες και τις νότιες χώρες

χεται από τη μεγάλη ανεργία που προκαλείται από την παραγωγική της αδυναμία και τροφοδοτεί φόβους και σενάρια ότι κάποια μέρα δεν θα αντέξει και θα τα βροντήξει από την ευρωζώνη. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα χρειάζονται νέα ευρωπαϊκά κεφάλαια που θα χρηματοδοτήσουν επενδύσεις και ανάπτυξη στον Νότο. Η έκδοση κάποιου είδους ευρωμολόγου ανάπτυξης μπορεί να είναι το πρώτο μεγάλο βήμα σε αυτή την κατεύθυνση. Επιπλέον η παραγωγική αναβάθ-

μιση του «τεμπέλικου» Νότου θα βελτιώσει και τις πιο αγέρωχες οικονομίες του Βορρά και έτσι συνολικά η ευρωζώνη θα μπορέσει να ξεκολλήσει από τα αναιμικά επίπεδα ανάπτυξης που παρουσιάζει τα τελευταία χρόνια. Αντίθετα, η Αμερική επιδεικνύει πολύ ταχύτερη ανάκαμψη και αυτό εξηγεί και την αντιστροφή προτύπων που λέγαμε στην αρχή.

Δεύτερο μεγάλο πρόβλημα της ευρωζώνης είναι η εμμονή της να αντιμετωπίζει ένα συνολικό πρόβλημα, όπως η απειλή κατάρρευσης, με πολιτικές που επιμερίζονται σε 17 κράτη, 17 κυβερνήσεις και 17 κοινωνίες. Θεσμικά αυτό μπορεί να αντιμετωπιστεί με την επιτάχυνση της λεγόμενης Οικονομικής Διακυβέρνησης με κεντρικούς υπουργούς Οικονομικών για όλες τις χώρες, θα πάρει όμως πολλά χρόνια και καβγάδες για να υλοποιηθεί. Αν πάντως υπήρχε σήμερα μια τέτοια Διακυβέρνηση, θα αντιμετώπιζε τη γενικευμένη επίθεση των αγορών με τον μόνο τρόπο που υπάρχει διαθέσιμος βραχυχρόνια: την αύξηση της κυκλοφορίας του ευρώ όπως λέγεται οικονομικά, το νομισματικό «μπαζούκας» όπως το αποκαλεί η πιάτσα των αγορών ή «περάστε από το εκτυπωτήριο» όπως θα γίνει τεχνικά. Έτσι ακριβώς έκανε τα δύο προηγούμενα χρόνια η Αμερική και σήμερα ο Ομπάμα παραδίδει μαθήματα στη Μέρκελ και στον Σαρκοζί.

Αυτό το μέτρο μπορεί να γίνει και σήμερα από την ΕΚΤ, η οποία πρέπει να καταπιεί για λίγο την αντιπληθωριστική περηφάνια της ώσπου να περάσει η μεγάλη κρίση και να συμφωνηθεί από τις κυβερνήσεις του Βορρά που πρέπει να αναβάλουν τη δημοσιονομική παιδαγωγική για λίγο αργότερα. Το πρόβλημα βέβαια που θα έχει μια τέτοια λύση θα είναι ο κίνδυνος επανάληψής της, πράγμα που θα εξαερώσει την αξιοπιστία που απέκτησε η ευρωζώνη και την έκανε να ξεχωρίζει το 2008. Την κάλυψη αυτού του κινδύνου δημοσιονομικής υποτροπής και την αποφυγή μελλοντικών ανεύθυνων συμπεριφορών που θα μπορούσαν να τον προκαλέσουν θα αναλάβει η οικοδόμηση της διακυβέρνησης, με όρους όμως διάσωσης όλης της ευρωζώνης και όχι με νέους διαχωρισμούς.

Το επόμενο διάστημα θα κρίνει την έκβαση δύο ιστορικών στοιχημάτων: το ένα που έβαζε συχνά ο μεγάλος ευρωπαϊστής Ζαν Μονέ, ότι η Ευρώπη κάνει το άλμα μόνο αν βρίσκεται στο χείλος της αβύσσου, και το άλλο που έβαζε ο μεγάλος αντι-ευρωπαϊστής Μίλτον Φρίντμαν, ότι το ευρώ θα έχει ζωή το πολύ 15 χρόνια. Θα δειξει.

Ο κ. Νίκος Χριστοδουλάκης είναι καθηγητής στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, πρώην υπουργός.

Για τους ηγέτες της ευρωζώνης, απαραίτητη συνθήκη για την επιβίωσή της είναι συνολικά η οικονομική πολιτική να ξεφύγει από τον εθνικό έλεγχο.